

ЭСТЕТИЧЕСКИЕ ОСНОВАНИЯ СОВРЕМЕННОЙ НАУЧНОЙ КАРТИНЫ МИРА

Рассмотрена роль научной картины мира в преодолении технократического мышления современного инженера. Показано, что эволюция научной картины мира может быть представлена не просто как процесс все более полного познания действительности, но и как процесс эстетического освоения человеком Вселенной.

С.Д.Гапоченко, А.О.Мамалуй

ЕСТЕТИЧНІ ЗАСАДИ СУЧАСНОЇ НАУКОВОЇ КАРТИНИ СВІТУ

Розглянуто роль наукової картини світу у переборенні технократичного мислення сучасного інженера. Показано, що еволюція наукової картини світу може бути представлена не просто як процес все більш повного пізнання дійсності, але також як процес естетичного освоєння людиною Всесвіту.

S.D. Gapochenko, A.A.Mamalyi

AESTHETICAL BASIS OF SCIENTIFIC PATTERN OF THE WORLD

There is considered a role of a scientific pattern of the world in overcoming the technocratic mentality of modern engineer. It is revealed that the evolution of a scientific pattern of the world have to be represented not only as the process of more and more full cognition of reality, but as the process of aesthetical mastering the Universe by human.

Стаття надійшла до редакції 24.06.2010

УДК 37.026

*Сафронова Д.І.,
м. Харків, Україна*

САМОСТІЙНА НАВЧАЛЬНА РОБОТА СТУДЕНТІВ: НОВІ СУПЕРЕЧНОСТІ І НОВІ ПРОБЛЕМИ

Постановка проблеми. Незважаючи на активне професійне обговорення проблем організації, методичного і дидактичного забезпечення самостійної навчальної роботи студентів в спеціальній науковій літературі, на наукових конференціях і семінарах, в широких колах педагогів-практиків, вони не тільки спрощуються, а, навпаки, набувають нового рівня та нових суперечностей. На наш погляд, це пов'язано з пошуком педагогічними колективами вищих навчальних закладів сучасних, адекватних вимогам суспільства педагогічних концепцій які б давали максимальний результат у справі

підготовки кваліфікованих фахівців. Особливо проблематичними з точки зору як педагогічної практики так і з позицій педагогічної науки залишаються дефініції компетентнісного підходу до навчання та формування професійних компетенцій майбутніх фахівців, які б чітко відповідали на питання "Чому навчати і як навчати?" В цьому аспекті не вирішеною залишається проблема проектування змісту освіти засобами стандартів вищої освіти, реалізація умов, що витікають з болонських домовленостей.

Таким чином ці процеси все більше ускладнюють розуміння сутності самостійної роботи, множать кількість специфічних характеристик та критеріїв, які ще треба вивчити і дати їм наукову оцінку, виявляють додаткові протиріччя.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичний аналіз філософської та психолого-педагогічної літератури, державних документів з питань удосконалення навчально-виховного процесу засвідчили, що наукове обґрунтування та практичні заходи з організації самостійної навчальної роботи студентів є однією з найдавніших проблем педагогічної теорії й практики. На її важливість вказували класики дидактики (Ф.-А. Дістервег, Ж.-Ж. Руссо, Я. А. Коменський, К.Д. Ушинський). Ця проблема є актуальною в дослідженнях сучасних науковців (А. Алексюк, В. Буряк, В. Козаков, П. Підкасистий, В.Загвязинський, Н. Сидорчук, та ін.). У їх працях розглядаються різні аспекти самостійної роботи, викладені її наукові та методичні засади.

Одначе, незважаючи на широке коло досліджень, багато питань, пов'язаних з самостійною навчальною роботою, потребують подальшого вивчення. Зокрема, до сьогодні педагогічна наука ще остаточно не визначилась із сутністю дефініції "самостійна робота", а це ускладнює організацію останньої. Звідси виникає потреба в ґрунтовному дослідженні зазначеного поняття. Офіційна українська педагогіка трактує самостійну роботу як "різні види індивідуальної і колективної навчальної діяльності школярів, яка здійснюється ними на навчальних заняттях або вдома за завданнями вчителя, під його керівництвом, однак без його безпосередньої участі", – саме таке визначення подано в "Українському педагогічному словнику" за редакцією академіка С. Гончаренка [1]. У "Положенні про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах", яке затверджене наказом № 161 Міністерства освіти і науки України, її названо однією з основних форм організації навчання у ВНЗ й основним засобом засвоєння студентом навчального матеріалу в час, вільний від обов'язкових занять [2]. Аналіз психолого-педагогічної літератури засвідчує, що виділене поняття належить до складних дидактичних категорій.

Як показав проведений аналіз наукової літератури [3, 4, 5] у працях вітчизняних і зарубіжних учених висвітлено такі аспекти проблеми самостійної роботи: розглянуто сутність самостійної роботи студентів, а також її наукові, теоретичні та методичні засади (А.Макаренко, К. Ушинський, В. Сухомлинський та ін.); визначено підходи до організації самостійної роботи студентів (А. Авдеєнко, А.Алексюк, Л.Бабанський, В.Козаков, І.Лернер, В.Онищук, П.Підкасистий та ін.); проаналізовано проблеми реформування професійної освіти в Україні (Н. Ничкало, О. Коваленко, І. Лікарчук, І.Калужний); наголошено на ролі науково-педагогічного працівника в організації самостійної навчальної діяльності студентів (Л.Зоріна, М.Скаткін, В.Сластьонін, Л.Спірін та ін.); розглянуто самостійну роботу як метод навчання (Ю. Бабанський, М.Дяченко, Л.Кандибович, І.Лернер та ін.); розглянуто самостійну роботу як один з ефективних методів підвищення пізнавальної активності (А.Алексюк, Л.Бондарчук, О.Ващук, О.Вербицький, Е.Гапон, Б.Єсіпов, В.Козаков, О.Мороз, П.Підкасистий, Е.Федорчук, В.Лозова та ін.); розглянуто програмоване навчання як один з напрямів індивідуалізації самостійної пізнавальної діяльності студентів (В.Безпалько, О.Матюшкін, Н. Тализіна та ін.); підкреслено важливість навчання студентів умінням і навичкам самоосвітньої

діяльності (Р.Бочкова, В.Буринський, Г.Гаврилова, Л.Головко, А.Громцева, І.Хом'юк, В.Якунін та ін.); розглянуто питання розвитку самостійної пізнавальної діяльності (Л.Глушенко, О.Гринько, В.Лозниця, Т.Шамова, Г.Щукіна та ін.); В науковій літературі можна зустріти й інші напрямки вивчення та визначення самостійної навчальної роботи. На наш погляд з високим рівнем узагальнення цього виду роботи студента дав характеристику автор монографії «Самостійна навчальна робота студентів» Мороз В.Д.: "під самостійною роботою ми будемо розуміти кожен організований викладачем активну діяльність студентів, направлену на виконання поставленої дидактичної мети в спеціально відведений для цього час" [6].

В ході вивчення змісту підготовки молодших спеціалістів в галузі легкої промисловості шляхом аналізу стандартів вищої освіти та великого обсягу наукової літератури з питань організації самостійної роботи студентів, проблема організації самостійної роботи студентів вищих навчальних закладів I-II рівнів акредитації повністю невичерпана і потребує подальшого дослідження.

Так, визначені нормативними документами 2/3 навчального часу для самостійної роботи, не знаходять ніякого відображення в стандартах вищої освіти і навчальних програмах. За час існування цієї норми жодним документом чи методичними рекомендаціями ґрунтовно не визначено основні підходи до організації самостійної навчальної роботи студентів. Незначними є і результати вивчення та формулювання дидактичних умов успішної реалізації цієї форми навчання у вищих навчальних закладах з підготовки молодших спеціалістів.

Постановка завдання. Проведений аналіз засвідчив наявність суттєвих організаційно-педагогічних та методичних проблем в реалізації самостійної навчальної роботи студентів. Тому метою статті є комплексне і ґрунтовне вивчення вказаних проблем, виявлення додаткових суперечностей які виникають в процесі дидактичного забезпечення та організаційної реалізації самостійної навчальної роботи студентів, яка, за нашим переконанням, буде розглядатися як дієвий інструмент формування майбутніх фахівців з високим рівнем професійних компетенцій, здатних до постійного нарощування знань, креативності та навичок навчатися протягом всього життя.

В цьому аспекті вивчення стандартів вищої освіти також показали необхідність проведення глибокої наукової декомпозиції змістовних елементів навчальних дисциплін з метою створення навчальних модулів, придатних для комплексного аналізу і самостійного планування.

Виклад основного матеріалу. Враховуючи те, що студенти і педагоги вищих навчальних закладів з підготовки молодших спеціалістів досить тривалий час знаходяться в умовах реальної і уявної реалізації принципів самостійної навчальної роботи, коли форми і методи цієї роботи в різних навчальних закладах здійснюються по-різному, ми провели опитування викладачів і студентів коледжів. Відповідно до розробленої програми цього дослідження нас цікавило наступне:

- чи є адекватним розуміння сутності самостійної навчальної роботи викладачами і студентами?
- яким чином, за допомогою яких засобів і наскільки ефективно реалізуються на практиці основні принципи організації самостійної роботи студентів?
- чи сформульоване відповідне відношення викладачів і студентів до самостійної роботи студентів?

Проведене анкетування підтвердило існування суперечностей, що залишаються невирішеними до цього часу. Назвемо окремі з них.

Перша – це суперечність між рівнем вимог до навчально-виховного процесу в вищій школі і готовністю педагогічних працівників до їх вирішення. 52,3% викладачів оцінюють свою власну методичну готовність до організації самостійної навчальної роботи достатньою. Разом з тим 46,6% вважають необхідним підвищення кваліфікації викладачів з організації самостійної навчальної роботи студентів (серед них 56% викладачів вищої категорії). На питання, «Що треба вдосконалювати в організації навчального процесу для успішності самостійної навчальної роботи студентів?» - 81,8% викладачів відповіли «Створення комплексу навчально-методичних посібників для самостійної роботи студентів» і 58% - «Введення оцінки за самостійну роботу, яка б враховувалась при підсумковій атестації». Тобто, кожний другий педагог вважає, що самостійно працювати можна примусити шляхом введення оцінки, що повністю відкидає мотиваційну складову щодо навчання.

З деяким допущенням можна вважати, що ця суперечність є закономірною і виражає рушійну силу для постійного росту професійної кваліфікації викладачів. Але це не зовсім так за умови, коли мова йде про таку специфічну сферу педагогічної діяльності як організація самостійної роботи студентів. Тут необхідна серйозна додаткова фундаментальна і професійна підготовка в педагогічних і інженерно-педагогічних університетах і академіях. Більш того, майбутні педагоги мають набувати багатий практичний досвід цієї роботи. Зокрема, в процесі проходження педагогічної практики. Саме звідси витікає наступна суперечність.

Це суперечність між станом методичного і організаційного забезпечення самостійної навчальної роботи студентів і змістом підготовки молодших спеціалістів. Аналіз анкет досить чітко виявив фактори, які заважають розвивати самостійну роботу студентів. Зокрема, відповідаючи на запитання, що їм заважає навчатися, 41,1 % студентів називають як основну причину "Власну неготовність працювати самостійно" так і відсутність літератури (38,8%) та умов в навчальному закладі (20,2%). На цей час відсутні більш менш достойні методичні рекомендації і наукові пропозиції щодо структури сучасних підручників, навчальних посібників та інших навчальних матеріалів для студентів коледжів з урахуванням їх придатності для самостійної роботи студентів. (28,7% студентів стверджують що для більш відповідального їх відношення до самостійної роботи студентів їм не вистачає рекомендацій для самостійної підготовки). Зміст навчальних програм також слабо адаптується до цього.

Третя суперечність полягає в невідповідності рівня наукової розробленості проблеми і реальними потребами педагогічної практики. Наявність широкого кола думок, тверджень і наукових висновків, нерідко протилежних за змістом, свідчить про те, що самостійна навчальна робота студентів є актуальним об'єктом вивчення, формування нових концептуальних підходів до організації навчального процесу.

І останнє – це суперечність між змістом навчання, його формами і методами та готовністю студентів до активного включення в процес самостійного усвідомленого добування знань. 14,8% студентів 4 курсу відповіли, що вони не працюють самостійно зовсім, а 30,2% від загальної кількості опитаних витрачають щоденно на самостійну навчальну роботу до однієї години. На питання «Чи потрібно працювати самостійно додатково до навчання в аудиторії?» - 43,9% студентів 3 курсу відповіли «Так», а серед студентів 4 курсу – «Так» відповіли лише 12,7% студентів. Ця проблема досить складна і має системний характер. Її глибина і складність обумовлена суттєвою відмінністю форм і методів навчання в школі і вищому навчальному закладі. За нашими даними, отриманими в процесі опитувань і спостережень, більше половини студентів не мають навичок самостійної роботи, ніколи цим не займались в школі і відносяться до самостійної роботи як до чогось незрозумілого і чужого.

Розуміється, що названий перелік не вичерпує всіх наявних суперечностей наукового і практичного характеру, але й ці вже досить наочно свідчать про серйозні проблеми дидактичного і методичного характеру в організації самостійної навчальної роботи студентів коледжів. Ми вбачаємо, що вирішення їх можливе за умови реалізації комплексу теоретичних і практичних заходів.

На наше переконання більш глибокого теоретичного вивчення і обґрунтування вимагають форми, методи і дидактичні засоби організації самостійної навчальної роботи студентів. Це підтверджується і даними нашого опитування.

Одне з питань анкети було націлено на виявлення розуміння респондентами суті самостійної роботи і звучало так: "На Вашу думку, які види та форми навчальної діяльності відносяться до самостійної навчальної діяльності студентів?" Опитані викладачі вважають, що до самостійної роботи студентів можна віднести: роботу з підручником (73,9%), виконання курсових проектів і робіт (71,6%); робота з підручником і конспектом по вивченню матеріалу, який викладався на лекції (54,5%), написання рефератів та огляд спеціальної літератури (46,6) і підготовка до виконання лабораторних і практичних робіт і семінарів (43,2%); робота з довідниками, стандартами, ведення конспектів під час лекцій та виконання графічних і розрахункових робіт під час занять займають у рейтингу серед викладачів 6, 7 та 8 місце. (відповідно 22,7%, 14,8%, 8,0%)

Цікавим є результати опитувань в залежності від професійної кваліфікації викладачів. Якщо викладачі I, II та вищої категорії - віддають перевагу відповідям «Виконання курсових проектів і робіт» та «Робота з підручником», то серед викладачів-спеціалістів, які працюють менш 5 років - на першому місці також відповідь «Виконання курсових проектів і робіт» (85,7%), але на другому - за рангом – «Написання рефератів та огляд спеціальної літератури» (71,4%). Такі відповіді свідчать про недостатнє розуміння молодими викладачами сутності поняття самостійна робота студентів.

На думку студентів до самостійної навчальної роботи перш за все відноситься робота з конспектом (70,5%) та робота з підручником (52,7%), самий менший відсоток за відповідь «читання додаткової літератури» (20,2%).

В цілому отримані результати підтверджують наші попередні позиції і погляди щодо організації самостійно навчальної роботи студентів коледжів. Але мають місце й деякі розбіжності на які будуть направлені наші дії при подальшому вивченні проблеми і формування відповідних методичних рекомендацій.

Додаткове вивчення проблеми, опитування студентів і педагогічних працівників дозволило нам більш чітко визначитись зі змістом та формами самостійної навчальної роботи. На нашу думку в умовах коледжу самостійна робота має включати: самостійне вивчення теоретичного матеріалу за конспектом або ж додатково до матеріалу лекції; підготовку до семінарських та практичних занять і лабораторних робіт; виконання творчих завдань (написання рефератів, звітів, оглядів і т.ін.); роботу над курсовими роботами і проектами; виконання дипломного проекту; роботу над спеціальними завданнями під час проведення виробничої практики. Але все це, на перший погляд - відоме, потребує серйозного наукового обґрунтування з метою ефективного практичного застосування.

Важливим завданням педагогічної практики в цьому аспекті є підготовка студентів – майбутніх фахівців - прийомам і методам самостійної роботи, як необхідної функції сучасного професіонала. Без цього реальні дії щодо організації такої роботи неможливі. Особливість підготовки студентів до самостійної роботи полягає в тому, що вона має своєрідний подвійний зміст. З однієї сторони необхідно навчити студентів прийомам і методам самостійного засвоєння знань та умінь, тобто сформуванню специфічних компетенцій зі знань і способів діяльності, які б в будь яких умовах слугували основою для самостійного

пошуку знань. З іншої – надзвичайно важливо сформувати у студентів відповідні ціннісні орієнтації по відношенню до нових знань і необхідності їх добувати самостійно. Без органічного конгломерату цих двох складових вирішити проблему неможливо.

Наші дослідження зараз націлені на розробку і апробацію таких методик навчання, які б одночасно поєднували в собі прийоми формування способів самостійної навчальної роботи і методи формування ціннісних позицій студентів щодо стремління до самостійної роботи. Особливо важливим це є на етапі реалізації державної програми отримання освіти протягом життя.

Реальними методами і прийомами для вирішення визначеної проблеми, які вже демонструють позитивні результати, є створення спеціальних проблемних завдань, широке використання в навчанні реальних виробничих і технічних проблем та участь студентів у їх вирішенні, створення системи наскрізної органічної пов'язаності навчальних дисциплін, особливих методик проведення лекційних занять і т. ін.

Безумовно, педагогічна практика не може обійтися без серйозного науково-методичного забезпечення навчального процесу. Мається на увазі методичне забезпечення як роботи педагога так і навчальної діяльності студента.

В першому випадку ми запроваджуємо спеціальні методичні рекомендації для викладачів, що направлені на набуття останніми необхідних знань та умінь з організації самостійної роботи, освоєння прийомів планування завдань та змістових блоків навчального матеріалу для самостійної роботи, допомогу в виборі специфічних методів навчання. Студентів слід озброїти ґрунтовними методичними рекомендаціями з вивчення навчальної дисципліни. Наші спостереження свідчать про те, що прийняті на практиці методичні рекомендації для студентів з самостійної роботи є малоефективними. Більшу результативність мають методичні матеріали, які орієнтують студента на вивчення дисципліни в цілому з органічним поєднанням всіх видів і форм навчання, включаючи самостійне. Таким чином забезпечується цілісність сприйняття навчальної задачі, органічність у виборі прийомів вивчення навчального матеріалу, сприйняття студентом цілі навчання.

Висновки та перспективи подальших досліджень. На завершення підкреслимо наступне: самостійна навчальна робота студентів коледжів є важливою педагогічною проблемою, яка визначається низкою суперечностей і локальних проблем, що можуть бути вирішені шляхом серйозних наукових досліджень і практичних рекомендацій. Перший етап таких досліджень дає підстави говорити про реальні можливості створити в системі підготовки молодших спеціалістів особливих форм, методів і прийомів роботи, а також науково-методичного забезпечення, які в комплексі забезпечать набуття студентами специфічних компетенцій самостійної роботи і формування у них цінностей, що орієнтують особистість студента на постійний пошук і отримання знань.

Список літератури: 1. Гончаренко С.І. Український педагогічний словник / С.І. Гончаренко – К.: Либідь, 1997. – 376 с. 2. Положення про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах, № 161. – К.: Мін-во освіти України, 1993. – 21 с. 3. Буряк В.К. Самостійна робота як вид навчальної діяльності школяра / В.К. Буряк // Рідна школа. – 2001. - № 9. – С. 49-51. 4. Алексюк А.М., Аюрзанайн А.А., Підкасистий П.І., Козаков В.А. та ін. Організація самостійної роботи студентів в умовах інтенсифікації навчання: Навч. посібник/ А.М. Алексюк, А.А.Аюрзанайн, П.І. Підкасистий, В.А. Козаков та ін. – К.: ІСДО, 1993. – 336 с. 5. Освіта України. Нормативно-правові документи. – К.: Міленіум, 2001. – 472 с. 6. Мороз В.Д. Самостійна навчальна робота студентів: Монографія/ В.Д. Мороз– Х: ХМК, 2003. – 64 с.

**САМОСТІЙНА НАВЧАЛЬНА РОБОТА СТУДЕНТІВ: НОВІ СУПЕРЕЧНОСТІ І
НОВІ ПРОБЛЕМИ**

В статті розглянуто теоретичний аналіз наукової літератури, який засвідчив наявність суттєвих організаційно-педагогічних та методичних проблем в реалізації самостійної навчальної роботи студентів. У рамках цієї проблеми розкриті нові суперечності та нові проблеми. Наведені результати досліджень, які підтверджують існування суперечностей та дають підстави говорити про реальні можливості створення в системі підготовки молодших спеціалістів особливих форм, методів і прийомів роботи.

Д.І Сафронова

**САМОСТОЯТЕЛЬНАЯ УЧЕБНАЯ РАБОТА СТУДЕНТОВ: НОВЫЕ
ПРОТИВОРЕЧИЯ И НОВЫЕ ПРОБЛЕМЫ**

В статье рассмотрено теоретический анализ научной литературы, который удостоверяет наличие существенных организационно - педагогических и методических проблем в реализации самостоятельной учебной работы студентов. В рамках этой проблемы раскрыты новые противоречия и новые проблемы. Приведены результаты исследований, которые подтверждают существование противоречий и дают основание говорить про реальные возможности создания в системе подготовки младших специалистов особых форм, методов и приемов работы.

D. I. Safronova

**SELF-STUDY STUDENT'S WORK: THE NEW CONTRADICTIONS AND NEW
PROBLEMS**

In this article is considered the theoretical analysis of the scientific literature which has certified presence of important organizational - pedagogical and methodical problems in implementation of self-study student's work. Within the problem a new contradictions and new problems have been opened. Results of researches which confirm existence of contradictions are resulted and give the foundation to speak about the real possibilities of creation special forms, methods and means in system of training for younger specialists.

Стаття надійшла до редакції 14.06.2010

УДК. 78.01

*Кобелева Д. Л.
м. Харків, Україна*

**ВЛИЯНИЕ МУЗЫКИ НА ФОРМИРОВАНИЕ ЛИЧНОСТИ И ОБЩЕСТВА:
ФИЛОСОФСКИЙ АСПЕКТ**

Музыка – одно из наиболее загадочных и наименее изученных явлений нашего мира. На протяжении многих столетий она сопровождает жизнь человека. Невозможно сказать точно, когда и почему она возникла. На этот счёт имеется множество различных предположений, но ни одно из них не может претендовать на окончательную истинность.

Впрочем, нам неизвестно происхождение человека, а что уж говорить о музыке. Важно, прежде всего, то, что музыка прочно вошла в жизнь человека. Она присутствует практически в любом проявлении этой жизни, как бы отображая внутреннюю сущность происходящего, будь-то ритуал, военный поход, события повседневной жизни. В музыке отображается Духовная жизнь народа. Таким образом, музыка и человек, музыка и общество становятся неразрывно связанными друг с другом. Причин и, соответственно, объяснений этому может быть несколько.

С одной стороны, трудно найти что-либо в мире, не имеющее отношения к человеку. Возможно, это связано с устройством самого мира, но, скорее всего, – с устройством человека, формирующего мир по своему усмотрению и своим возможностям. Поэтому, всё в нашем мире имеет отношение к нам. Не исключение и музыка. Как бы мы её не рассматривали, мы всё равно соотносим её с особенностями нашего восприятия: музыка выражает гармонию мира и (или) Души, эмоции, смыслы – в общем, всё, что только может быть присуще человеку. С чем бы мы ни сталкивались в этом мире, всё воспринимается именно так. Вопрос об «объективности» окружающего мира до сих пор не решён. Мы можем принимать точку зрения реалистической философии и естественных наук о том, что мир существует объективно, независимо от человека и его восприятия. Но, мы можем принимать точку зрения И. Канта о непознаваемости «вещи в себе», т. е. всего того, чем не являемся мы сами. А точнее, и самих себя мы познать не можем, поскольку представляем всё лишь как явление, обусловленное нашим восприятием. В таком случае мы остаёмся наедине с нашим восприятием и тем, что оно нам может предоставить: будь то объекты «реального мира» или, к примеру, музыка. В любом случае, мы не сможем избежать влияния личности: субъективного восприятия объективной реальности либо субъективности реальности вообще.

В то же время музыка является внешним объектом, она есть результат нашего творчества. Музыка создана людьми. На самом деле – вопрос спорный, но почему-то мало кто сомневается в этом. Вся европейская музыкальная традиция прочно держится на данном принципе.

Таким образом, обнаруживается две стороны соединения музыки и человека: музыка как явление нашего мира и музыка как наше творчество. В действительности, и то и то является проявлением единого процесса.

Ещё один несомненный факт – музыка имеет сильнейшее влияние на человека. Почему – до сих пор остаётся загадкой. Она воздействует как объект физического мира – звук – вызывая определённые реакции на всех существующих (или, по крайней мере, известных) уровнях организации человека: физическом, психологическом, и так далее. Музыка как объект искусства связана с Духовным миром человека. Музыковед А. С. Ключев говорит о биосоциокосмическом воздействии музыки. Природу человека, по его мнению, образуют три компонента: биологический, социальный и космический, либо, подсознание, сознание и сверхсознание личности [2]. Музыка воздействует на все эти уровни благодаря своему соответствию биологическим процессам (музыка изначально заложена, скрыта внутри нас), интонационному уровню (доступному только в рамках общества), а так же благодаря тому, что она является предельно многозначной, апеллирующей к интуиции человека (уровень сверхсознания). Из всех этих свойств складывается, пожалуй, наиболее значительное (и самое необъяснимое) свойство музыки – влияние на внутренний мир человека, его выражение, а значит и на конкретные действия и поступки. Именно этим и определяется огромная роль музыки в нашем мире. Музыка выражает внутренний мир человека, внутренние миры многих людей, связанных общей идеей, способствуя тем самым их объединению. Эта особенность музыки кажется самой важной. Музыка способна формировать социальное пространство. Скорее всего, именно эта функция обеспечила её появление в мире: совместный труд, гармонизация

общественных отношений – наиболее распространённые теории возникновения музыки. Эта функция или свойство музыки сохранились до сих пор, и даже приняли намного более значительные масштабы.

Музыка способна выражать Дух народа, и является значительным средством его формирования. Авторы статьи «Философские аспекты роли музыки в духовной жизни человека и социума» так же говорят о том, что такие специфические компоненты музыки как мелодия и ритм способны влиять не только на психоэмоциональное состояние человека, но и перестраивать его внутренний мир [1, с. 234]. Неразрывную связь и взаимообусловленность музыки и общества отмечал Т. Адорно. Он рассматривал музыку как источник информации о латентных тенденциях и механизмах общественного развития [3, с. 163].

Такова роль музыки в мире человека. С одной стороны, может показаться, что данная роль не столь уж значительна, и уж точно не самая основная. Музыка, прежде всего, искусство, и как искусство должна выражать прекрасное само по себе. И это, пожалуй, верно. Но, по поводу того, что именно выражает музыка, почему и как, и выражает ли она что-либо, ведутся многочисленные и многовековые споры. Решение вопроса до сих пор не найдено. Не можем мы совершенно точно определить, почему музыка так сильно влияет на социум, но, тем не менее, это происходит. Не сложно заметить, что музыка оказывает огромное и вполне определённое влияние на людей. Можно сказать, что в какой-то степени она управляет их внутренним миром, влияет на эмоции, мысли, на восприятие мира в целом, а через всё это и на конкретные действия – осознанные и неосознанные, – что тоже каким-то образом связано с самой музыкой. Получается, что музыка влияет как на конкретную личность, определённым образом структурируя её внутренний мир, мысли и чувства, и, тем самым, управляя ими, так и на общественную, социальную жизнь человеческого сообщества, которая так же весьма подвержена этому влиянию, зачастую управляется им.

Одним из аспектов взаимодействия музыки и человека является способность музыки к формированию личности. Начиная со времён Платона и Аристотеля, этому вопросу уделяется огромное внимание. Большинство философов полагают, что музыкальные произведения, созданные в рамках «классической» (на определённый момент времени) музыки, оказывают благотворное влияние на моральные и эстетические качества личности. Подобного рода рассуждения весьма интересны. На самом деле, говоря о позитивных свойствах музыки, имеют в виду не всю музыкальную традицию в целом (прошлую и будущую), а лишь вполне определённый отрезок «правильной» музыки. Получается, что перед тем как предоставить музыке возможность формировать наш внутренний мир, мы сами формируем определённую музыку, необходимую для этого. Другими словами, мы не можем утверждать, что вся существующая музыка участвует (по крайней мере, «официально») в процессе воспитания и образования. Причём, критерием отбора «правильной» музыки выступает привычка. То, что мы привыкли считать хорошим. Ведь музыка, по словам Р. Скратона, неотделима от жизни, и с изменением социальной действительности, изменится и наше восприятие этого феномена [4, с. 444].

Следовательно, в данном случае, мы не говорим о музыке, а лишь об отдельных её проявлениях. Хотя для полноты картины, на наш взгляд, необходимо рассматривать музыку в целом. А не делать поспешных выводов о том, что «другая» музыка оказывает исключительно негативное и разрушительное воздействие на личность. К тому же, как именно происходит это влияние, неизвестно.

Намного более интересным является вопрос о взаимосвязи структуры личности и структуры музыки. Но, в данном случае мы сталкиваемся с двумя неизвестными. Не ясно,

что в действительности представляет собой сознание человека, что именно влияет на него и каким образом. Неизвестна и структура музыки, и обусловленная ею семантика.

Одним из ключевых вопросов в данном направлении поиска является вопрос о происхождении музыки. Кроме того, что она является одновременно и объективной реальностью и результатом творческих способностей человека, существует ещё одно противоречие. Музыка может рассматриваться как некая независимая реальность, которую человечество интерпретирует по своему усмотрению, существующая вне данного мира. Либо же музыка может быть просто удачным сочетанием звуковых образований (тонов). Тогда можно представить, что в ходе эволюции объединения тонов постепенно подстраивались под вкусы человечества, а человечество привыкало к неким сочетаниям.

Если мы полагаем, что музыка – это простая игра звуков, то вопрос о её нравственном влиянии практически теряет значение. Несомненно, определённые тона, звуки, а, так же, цвета, формы и тому подобное благоприятно влияют на эмоциональное состояние человека. Но, они, едва ли, способны сформировать некую гражданскую позицию, помочь определиться с социальной ролью, развить чувство совести и ответственности и т.д.

Поэтому, когда мы говорим о музыке как средстве формирования внутреннего мира человека и средстве его воспитания, мы полагаем, что она является собою некую внешнюю реальность, оказывающую на нас влияние. Тогда имеет смысл задаться вопросом о том, какова природа этой реальности, и какие цели может преследовать подобное влияние на человечество.

Всё вышеизложенное позволяет нам сделать некоторые выводы. Во-первых, музыка – одно из тех явлений мира, которое непосредственно и очень сильно связано с человеком: с его жизнью, физической и психической деятельностью, мировоззрением в целом. Всё это, с одной стороны, воплощается в музыке, с другой, – подвергается её воздействию. В силу этих причин музыка занимает особое место в общественной жизни людей, и особенно сильно её влияние стало проявляться в 20 веке. Взаимодействие музыки человеком только усиливается и расширяется. Поэтому и изучение музыки в контексте её взаимодействия с человеческой личностью становится как никогда важным именно сейчас.

Список литературы: 1. Жоробекова Э. Ж. Дуйшеналиева К. Философские аспекты роли музыки в духовной жизни человека и социума // <http://anthropology.ru> 2. Клюев А. С. О биосоциокосмическом воздействии музыки на человека// <http://anthropology.ru> 3. Тарапата Л. Г. Музыка как криптограмма развития общества в социальной философии Т. Адорно // Вестник ХНУ. – Х., 1998. – №409 4. Scruton R. The aesthetics of music. – New-York; 1999

Д. Л. Кобелева

ВЛИЯНИЕ МУЗЫКИ НА ФОРМИРОВАНИЕ ЛИЧНОСТИ И ОБЩЕСТВА: ФИЛОСОФСКИЙ АСПЕКТ

В статье рассматривается проблема воздействия музыки на личность человека и общественные структуры. Вопрос о том, каким образом музыка влияет на формирование сознания, а, следовательно, и на формирование социокультурных образований.

Д. Л. Кобелева

ВПЛИВ МУЗЫКИ НА ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ ТА СУСПІЛЬСТВА: ФІЛОСОФСЬКИЙ АСПЕКТ

У статті розглядається питання про вплив музики на особистість людини та на суспільні структури. Питання про те, яким чином музика впливає на формування свідомості, а, отже, і на формування соціокультурних утворень.

D.L. Kobeleva

**ON MUSIC INFLUENCE ON THE HUMAN PERSONALITY AND SOCIAL
STRUCTURES FORMATION: PHILOSOPHICAL ASPECT**

The article devoted to the problem of music influence on the human personality and social structures. The question about how music influence on the mind formation and therefore on the formation of social and cultural constructions.

Стаття надійшла до редакції 2.06.2010

УДК 37.014.523

*Петутина Е.А.
г. Харьков, Украина*

РЕЛИГИЯ В ДУХОВНОЙ КУЛЬТУРЕ ПРЕПОДАВАТЕЛЯ

В последнее время в нашей стране все более актуальной становится проблема инкорпорации религиозного компонента в систему высшего образования. Именно в этой важнейшей сфере наиболее четко прослеживаются и пересекаются интересы государства и религиозных организаций. Активизируется деятельность со студентами вузов не только христианских конфессий, но и международных нетрадиционных религиозных организаций, Всемирной ассамблеи исламской молодежи, мусульманских и буддийских культурных центров, новых религиозных течений.

Статья 9 Закона Украины «Об образовании» закрепляет принципиальные положения о приоритете общечеловеческих духовных ценностей, научном характере образования, его независимости от политических партий, общественных и религиозных организаций. В Статье 6 Закона Украины «О свободе совести и религиозные организации» констатируется, что: «государственная система образования в Украине отделена от церкви (религиозных организаций), имеет светский характер. Доступ к различным видам и уровням образования предоставляется гражданам независимо от их отношения к религии» [5, с. 39].

Однако не следует забывать о том, что Украина никогда не была «религиозной пустыней». Даже в советский период ее религиозная жизнь характеризовалась как достаточно насыщенная, несмотря на многочисленные эксперименты по искоренению традиционных верований, когда участие религиозных институтов в процессе социализации практически трех поколений граждан свелось к минимуму.

Для Украины начала XXI века характерно бурное церковно-институциональное развитие и вместе с тем рост самодекларации религиозности (более 2/3 опрошенных различными социологическими службами); незначительное возрастание показателей, характеризующих последовательность религиозного поведения; высокий уровень идентификации граждан с «православием вообще» т. е. культурным пространством, где снимается вопрос об окончательной идентичности; один из наиболее низких среди посткоммунистических и постсоветских стран уровень участия мирян в делах той или иной церкви.